

Οι κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά της Ρωσίας και η αποτελεσματικότητά τους

Description

Μαρία Δεμερτζή*

Όταν η Ρωσία εισέβαλε στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είχε μικρή εμπειρία στην επιβολή κυρώσεων. Μετά από δύο χρόνια και πολυάριθμες δέσμες κυρώσεων, εξακολουθούν να υπάρχουν αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητά τους. Εάν ο στόχος των κυρώσεων ήταν να μειωθεί η ικανότητα της Ρωσίας να διεξάγει πόλεμο, γιατί δεν έχουν επιτύχει αυτόν τον στόχο;

Δεν είναι ποτέ εύκολο να επιβληθούν κυρώσεις παγκοσμίως. Αλλά στην περίπτωση των τωρινών κυρώσεων κατά της Ρωσίας, υπάρχουν 3 λόγοι για τους οποίους η ικανότητα της ΕΕ να επιτύχει τους στόχους της δεν είναι δεδομένη.

Ο πρώτος λόγος είναι ότι η ΕΕ ξεκίνησε από ένα σημείο αδυναμίας. Η μεγάλη ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ σήμαινε ότι θα μπορούσε να μειώσει τους οικονομικούς δεσμούς με τη Ρωσία μόνο σταδιακά. Στην πραγματικότητα, κατά το πρώτο έτος του πολέμου, η ΕΕ κατέβαλε 140 δισεκατομμύρια ευρώ στην Ρωσία για την αγορά ενέργειας. Εκτός από ενέργεια δε, η ΕΕ δεν είχε σημαντικές οικονομικές σχέσεις με την Ρωσία. Η ΕΕ δε εισήγαγε ποτέ πολλά αγαθά από τη Ρωσία, ούτε αυτή ήταν ένας μεγάλος εξαγωγικός προορισμός για τα προϊόντα της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι όλα τα πακέτα κυρώσεων που επέβαλε η ΕΕ αφορούσαν προϊόντα, ο αποκλεισμός των οποίων δεν θα είχαν ουσιαστική επιρροή στα εισοδήματα της Ρωσίας. Η ΕΕ θα κρατήσει την τράπεζα Gazprom εκτός

κυρώσεων για να μπορεί να πληρώνει τη Ρωσία για την ενέργεια που της παρέχει, και θα συμμορφωθεί με την απαίτηση του Πούτιν να πληρωθεί σε ρούβλια όταν εκείνος συνειδητοποίησε ότι δεν είχε πρόσβαση πια σε ευρώ. Θα χρειαστεί μέχρι το τέλος του 2022 για να σταματήσει η εισαγωγή πετρελαίου. Όσον αφορά το φυσικό αέριο δε, η ΕΕ μείωσε τις εισαγωγές της τον πρώτο χρόνο στο ένα έκτο περίπου της αξίας των εισαγωγών της συγκριτικά με το 2021, και δεν έχει σημειώσει περαιτέρω μείωση από τότε.

Ο δεύτερος λόγος που η αποτελεσματικότητα των κυρώσεων δεν είναι δεδομένη έχει να κάνει με την έλλειψη συμμαχιών. Από τον πρώτο κιόλας γύρο των ψηφοφοριών στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ μετά την εισβολή στην Ουκρανία, ήταν σαφές ότι δεν καταδίκασαν όλοι τη ρωσική επιθετικότητα. Πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο δεν ήταν διατεθειμένες να πάρουν θέση στο θέμα. Μετά τους πρώτους μήνες, αυτή η ουδετερότητα αντικαταστάθηκε από δυσaréσκεια, καθώς αυτός ο πόλεμος, ο οποίος θεωρούνταν ένα πρόβλημα ευρωπαϊκό, προκάλεσε την εκτόξευση τιμών ενέργειας από την οποία θα υπέφερε ολόκληρος ο κόσμος, ιδιαίτερα οι φτωχές χώρες. Καμία από αυτές τις χώρες δεν εξέταζε το ενδεχόμενο διακοπής των δεσμών τους με τη Ρωσία.

Επιπλέον, η Ρωσία κοίταξε προς τα ανατολικά για να βρει νέους εξαγωγικούς προορισμούς για την ενέργειά της. Αν και δεν είναι τόσο εύκολο να ανακατευθυνθούν οι εξαγωγές φυσικού αερίου, όσον αφορά το πετρέλαιο, η Κίνα, η Ινδία και η Τουρκία κατάφεραν να απορροφήσουν αυτό που αγόραζε η ΕΕ. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα έσοδα από το πετρέλαιο βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με όταν η ΕΕ ήταν ο μεγαλύτερος αγοραστής, καθώς η Ρωσία διαπραγματεύεται τώρα από σημείο αδυναμίας. Παρόλα αυτά, η Ρωσία κατάφερε να αντικαταστήσει την Ευρώπη ως οικονομικό εταίρο στρέφοντας ανατολικά και να δημιουργήσει μια οικονομική σχέση η οποία πρόκειται να ενισχυθεί στο μέλλον.

Ο τρίτος λόγος είναι ότι οι κυρώσεις συμβάλλουν σε ένα ήδη κατακερματισμένο παγκόσμιο σύστημα, το οποίο περιπλέκει περαιτέρω την αποτελεσματικότητα των κυρώσεων. Υπάρχουν δύο αποδεικτικά στοιχεία, αν όχι περισσότερα, που συμβάλλουν σε αυτό. Το πρώτο είναι ότι ενώ το δολάριο και το ευρώ διατήρησαν τη σχετική τους θέση στα διεθνή συναλλαγματικά αποθεματικά το 2022, υπήρξε μια παγκόσμια μείωση αυτών των αποθεματικών κατά περίπου 10%, υπέρ περισσότερων αποθεμάτων σε χρυσό. Μετά το πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων της Ρωσικής Κεντρικής Τράπεζας, οι Κεντρικές Τράπεζες ανά τον κόσμο απέφευγαν τα πιο εμπορεύσιμα νομίσματα, δηλαδή το δολάριο, την λίρα, και το ευρώ κι αναζήτησαν άλλα περιουσιακά στοιχεία για την δημιουργία αποθεμάτων. Το δεύτερο αποδεικτικό στοιχείο είναι ότι το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την

ανάπτυξη ψηφιακών νομισμάτων από τις Κεντρικές Τράπεζες για χονδρική χρήση έχει διπλασιαστεί από την έναρξη του πολέμου. Οι κυρώσεις έχουν μειώσει την πρόσβαση της Ρωσίας στα μεγάλα νομίσματα, απομονώνοντάς της ουσιαστικά από το διεθνές εμπόριο. Κι αυτό όχι μόνο γιατί δεν έχει πρόσβαση σε δολάρια (κι ευρώ) αλλά και γιατί δεν έχει πρόσβαση στο σύστημα διακανονισμών του δολαρίου (και του ευρώ). Εφόσον οι περισσότερες από τις παγκόσμιες χρηματοοικονομικές ροές γίνονται σε δολάρια και ευρώ, τρίτες χώρες φοβούνται ότι δεν θα έχουν την κατάλληλη υποδομή για διεθνείς διακανονισμούς. Τα ψηφιακά νομίσματα των κεντρικών τραπεζών, όταν και εάν τεθούν σε λειτουργία, θα παρέχουν αυτήν την υποδομή διακανονισμού και, ως εκ τούτου, θα μειώσουν τη εξάρτηση από το δολάριο και το ευρώ. Οι κυρώσεις συμβάλλουν στον παγκόσμιο κατακερματισμό κι αυτή τη φορά το κάνουν μάλλον αμετάκλητα.

Η πραγματική δυσκολία με την επιβολή κυρώσεων είναι ότι δεν συμφωνούν όλες οι χώρες με τη νομιμότητά τους. Επομένως, το ζητούμενο δεν είναι η προσθήκη περισσότερων κυρώσεων. Το ζητούμενο είναι το να συμφωνήσουν όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες γίνεται, γιατί πρέπει να επιβληθούν.

** Η Μαρία Δεμερτζή είναι Ανώτερη Ερευνήτρια στο Bruegel, ερευνητικό ινστιτούτο στις Βρυξέλλες, και καθηγήτρια οικονομικής πολιτικής στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο. Το κείμενο δημοσιεύτηκε σε αγγλική έκδοση από το Bruegel και στο Blog της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών.*